

Наталія КРЕЧКО,

orcid.org/0000-0002-0464-2911

заслужена артистка України,

доцент кафедри музичного мистецтва

Київського національного університету культури і мистецтв

(Київ, Україна) *natali3386@gmail.com*

Ярослав КОМАРНИЦЬКИЙ,

orcid.org/0000-0002-7978-8130

асистент кафедри музичного мистецтва

Київського національного університету культури і мистецтв

(Київ, Україна) *jzkoma@gmail.com*

СУЧАСНІ РИСИ ПЕРФОРМАТИВНИХ МУЗИЧНИХ ПРОЄКТІВ ВЛАДИСЛАВА ТРОЇЦЬКОГО

У статті аналізуються риси перформативних проєктів, що були засновані Владиславом Троїцьким. Театральна формація “Nova Opera”, колективи «ДахаБраха», “Dakh Daughters”, які розпочали своє існування завдяки творчій ініціативі Троїцького, віддзеркалюють його бачення сучасного мистецького продукту. Дослідження його проєктів виявляє намагання сформувати синтетичний музичний твір, у якому акцентується увага до сценічного виміру. Виступи артистів мають яскраву візуальність, що проявляється в декораціях, сценічному русі, костюмах, акторській грі. Навіть музиканти-інструменталісти здебільшого стають активними учасниками дії. Нерідко центральним об’єктом вистав постає роля, навколо якого згуртовуються учасники. Режисерські новації Троїцького стали рушієм для формування неповторного творчого «обличчя» колективів. Навіть камерні вокально-інструментальні твори здобувають яскраві перформативності. Музичний бік композицій пов’язаний із використанням принципу полістилістики, де поєднуються шари академічної, джазової, поп-, рок-музики та фольклору. Подібний стильовий мікст утворюється завдяки тому, що виконавці набувають ролі не лише інтерпретаторів, а і співтворців. Виконавці-інструменталісти, як правило, є музикантами-мультиінструменталістами, які здатні чергувати гру на різних інструментах. Серед них найбільш часто використовують фортепіано, віолончель, баян, ударні інструменти, а також різноманітну перкусію. Артисти-вокалісти мусять бути майстерними акторами, легко перевтілюватися від однієї композиції до іншої, бути спроможними самостійно генерувати мистецький звуковий контент. Вимоги до їх вокальних здібностей також є чималими. Співаки мають вільно поєднувати спів у різних вокальних манерах: академічній, естрадній, народній – з експресивним декламуванням, епатованими вигуками тощо. Індивідуальна манера виконавців впливає на загальну картину твору та сприяє їхньому урізноманітненню.

Ключові слова: перформативність, музичні проєкти, вокал, манера співу, стиль.

Natalia KRECHKO,

orcid.org/0000-0002-0464-2911

Honored Artist of Ukraine,

Associate Professor at the Department of Music Art

Kyiv National University of Culture and Arts

(Kyiv, Ukraine) *natali3386@gmail.com*

Yaroslav KOMARNITSKYI

orcid.org/0000-0002-7978-8130

Assistant at the Department of Music Art

Kyiv National University of Culture and Arts

(Kyiv, Ukraine) *jzkoma@gmail.com*

CONTEMPORARY FEATURES OF THE PERFORMATIVE MUSIC PROJECTS OF VLADISLAV TROITSKY

The article analyzes the features of performative projects founded by Vladyslav Troitsky. The theater formation “Nova Opera”, collectives “DakhaBraha”, “Dakh Daughters”, which began their existence thanks to the creative initiative of Troitsky, reflect his vision of a modern artistic product. The study of his projects reveals an attempt to form a synthetic musical product, in which attention is emphasized to the stage dimension. The performances of the artists have a vivid

visuality, which is manifested in the scenery, stage movement, costumes, and acting. Even instrumental musicians mostly become active participants in the action. Often, the central object of the performances is the piano, around which the participants gather. Directorial innovations of Troitskyi became the driving force for the formation of a unique creative «face» of collectives. Even chamber vocal-instrumental works acquire vivid performativity. The musical side of the compositions is connected with the use of the principle of polystylistics, where the layers of academic, jazz, pop, rock music and folklore are combined. Such a stylistic mix is formed due to the fact that the performers take on the role not only of interpreters, but also of co-creators. Instrumental performers are usually multi-instrumentalists who are able to alternate playing different instruments. Among them, the piano, cello, accordion, drum instruments, as well as various percussion are most often used. Vocal artists must be skilled actors, easily transform from one composition to another, be able to independently generate artistic sound content. The demands on their vocal abilities are also considerable. Singers should freely combine singing in various vocal manners, academic, pop, folk – with expressive recitation, exclamations of excitement, etc. The individual manner of the performers affects the overall picture of the work and contributes to their diversification.

Key words: performativity, musical projects, vocal, singing manner, style.

Постановка проблеми. Упродовж останніх років зростає вага творів, що мають синтетичну природу. Проте їх форма нерідко виходить за межі звичайних жанрів, адже містить імпровізаційне начало, що надає творам рис перформансу. Музичними проектами, яким притаманні подібні характеристики, є ті, що ініційовані Владиславом Троїцьким. Актуальним завданням є розкриття не лише особливостей таких мистецьких зразків, а й вимог, що висуваються до виконавців, які їх інтерпретують. Саме тому доцільно окреслити специфіку творів театральної формації “Nova Opera”, а також колективів «ДахаБраха», “Dakh Daughters”.

Аналіз досліджень. Специфіка перформативності в сучасному мистецтві аналізувалась у роботах вітчизняних авторів, що працюють у різних наукових сферах. Філософський аналіз перформативного повороту в музиці є предметом наукової розробки М. Лігус. Авторка прагне долучити теоретичні концепти Дж. Александера, Л. МакКорміка щодо прикладів із поточної музичної практики. Питання сценографії опери «Коріюлан» В. Троїцького окреслювалось А. Поповою. Риси перформативних практик Марини Абрамович висвітлювались К. Станіславською. Перформативні практики у творчості українських митців ХХ – початку ХХІ століття досліджувала І. Яцик. Особливості творчості гурту «ДахаБраха» як представника напрямку World music розкривались у дисертаційній роботі І. Федорової.

Мета статті – дослідити особливості сучасних перформативних музичних проєктів Владислава Троїцького та визначити виконавські вимоги, що висуваються до артистів, які в них приймають участь.

Виклад основного матеріалу. Одними з помітних та доволі провокативних явищ сучасної української музичної сцени є проєкти, які були організовані Владиславом Троїцьким. Його режисерський талант та вміння відшукати нові та цікаві мистецькі форми допомогли відкрити

світові такі колективи, як «ДахаБраха», “Dakh Daughters”. Проте не менш важливим стало заснування ним театру Дах та проєкту “Nova Opera”. Спільною рисою всіх ініціатив, до яких долучався Троїцький, стало винайдення нових мистецьких форматів, які розширюють уявлення про сталі жанри. У них зростає роль учасників (музикантів-інструменталістів, артистів-вокалістів, акторів), що набувають ролі майстерних універсальних спів-творців художнього цілого.

Доречно зауважити, що жоден із творчих колективів чи проєктів, до яких долучався Троїцький, не залишається непоміченим. Усі ці творчі ініціативи можуть бути поєднані такою характерною ознакою, як велика роль театралізації. Режисерські новації становлять основу візуальних виступів колективів. Це проявляється у яскравій сценографії, посиленій акторській грі музикантів. Незалежно від того, у якому мистецькому стилі виступає колектив, кожен з них стає маленькою п'єсою. Розглянемо ті з мистецьких творів, що мають найбільш виразний перформативний характер. Варто розділити такі поняття, як «перформанс», «перформативні практики».

Перформанс як мистецький феномен є практикою, що включає балансування між художнім началом та реальністю життя. Вони мають зрештований характер, проте нерідко виходять за межі мистецтва, апелюючи до досвіду актора. Проте мистецькі практики, які мають деякі риси перформансу, називають перформативними. «Для акціонізму також властиве розчинення і взаємопроникнення меж мистецтва й повсякденності, з акцентом на процесуальній складовій, а не на результаті як кінцевій меті. Тож як об'єднавче поняття використовують словосполучення «перформативні практики» в розумінні, близькому до визначення performance art» (Яцик, 2021: 68).

Аналізуючи перформативні твори, які були ініційовані режисерською та організаторською діяльністю Владислава Троїцького, найбільш нао-

чно такі ознаки виступають у мистецькому продукті, який формується театральною формацією “Nova Opera”. До нього входили такі композитори, як Ілля Разумейко та Роман Григорів. Серед їхніх чисельних спільних мистецьких творів можна згадати наступні: опера-реквієм “YOV”, опера-цирк “Babylon”, «ГАЗ», опера «Аерофонія», drama per musica «Гамлет». Як правило, кількість учасників є камерною – 4–5 вокалістів та 1–2 (рідше 3–4) музиканти-інструменталісти. Кожен із музикантів є активним учасником акторської дії. Усі вони взаємодіють на сцені, їх індивідуальне начало вкрай сильно впливає на загальну картину твору.

Базовий виконавський склад творів складається з фортепіано, яке є основним інструментом, до якого додається віолончель, контрабас, перкусія. Проте до них можуть додаватися інші акустичні інструменти та електронні семпли. Якщо у творах “YOV” та «ГАЗ» базова роль надається фортепіано, навколо якого згуртовуються всі учасники, то вже у “Babylon” додаються валторна, кларнет. У деяких творах імплементуються електронні семпли, віджеїнг. У творі «Аерофонія» наявне поєднання суперечливих антагонічних начал – «людського/машинного, звуку /світла, голосу/шуму». Таким чином музичний твір формується з абсолютно різних компонентів, що еднаються попри розбіжності. Основою кожного твору з проєкту “Nova Opera” є якийсь центральний об’єкт, що набуває роль і інструменту, і частини декорації. В опері «Аерофонія» таким є біплан АН-2, саме він є елементом декорацій. А шум, який він міг би видобувати, створюється через поєднання звуку повітряних турбін, григоріанського хоралу та тріп-хопу.

Низка творів, як “Wozzeck”, створеному на тексти Ю. Іздрика, є даниною оперному твору Альбана Берга «Воцтек». Зростає роль напрямку техно, що створюється завдяки звучанню драмашин, спектральних синтезаторів. Новий «цифровий» Воцтек – герой техно-карнавалу в нічному клубі. Так само і драма «Gas» є музичним втіленням твору німецького драматурга Георга Кайзера, написаного 100 років тому. Подібні реінтерпретації авангардних творів ХХ століття є засобом переосмислення спадку митців минулого, насичення їх актуальним змістом, що створюється саме через перформативні методи. «Театральна постановка як акт перформатування дозволяє моделювати соціально-культурні схеми комунікації, наративи, передбачати зсуви в системі регулятивів особистісної і суспільної поведінки, (само)ідентичності» (Малютіна & Нечиталюк, 2021: 21).

Безперечно, найбільш очевидним засобом актуалізації перформативного твору є сценографія. Завдяки декораціям, типу сцени можна створити новітню атмосферу. Окрім цього використання неординарних костюмів здатне перевтілити навіть класичний твір. Так, наприклад у творі «Коріолан», який було поставлено за мотивами п’єси У. Шекспіра, найбільш вражаючою є сценографія. «Важливу формоутворюючу роль у цій опері відіграє сценографія, яка допомагає розкрити своєрідність образів головних персонажів, створити потрібний емоційний настрій та здійснює інтегруючу функцію щодо полістилістики музичного компоненту» (Попова, 2015: 81). У творі «Аерофонія» костюми можуть нагадувати футуристичні космічні скафандри, а в «Газ» – робітничі комбінезони. Таке візуальне рішення буде підкреслювати той культурний контекст, у якому вони створювалися та відтворювати глибинні сенси, що закладались автором.

Виконуючи твори, написані для театральної формації “Nova Opera”, співаки та музиканти-інструменталісти завжди постають перед значним викликом, адже вони мають виходити за межі власних можливостей. Зокрема увага приділяється акторській майстерності, адже ці твори не передбачають відстороненого виконання інструменталістами. Вони, як і співаки, активно переміщуються по сцені, поєднують гру з декламацією, шепотом тощо. Усе це постає вимогою щодо формування більш активної участі інструменталістів у загальній дії, ніж це притаманно для оперних синтетичних творів «класичного» зразка, де музиканти перебувають в оркестровій ямі та лише зрідка – на сцені. «Перформанс-арт презентує зразок образотворчо-видовищної модифікації: традиційна образотворчість, що передбачає виключно візуальне сприйняття естетичної цінності мистецтва, збагачується динамічно-експресивними засобами виразності, головним серед яких є тілесність, використанням театральних прийомів і ефектних деталей, публічністю, наявною комунікацією із глядачем, поєднанням змістовності з розважальністю, завдяки чому й набуває яскравих видовищних рис» (Станіславська, 2015: 159).

Розширення вимог до виконавців можна спостерігати й на прикладі виступів співаків. Їхня універсальність, насамперед, пов’язана з використанням декількох вокальних манер – естрадної та академічної. Нерідко у творах, написаних для театральної формації “Nova Opera”, виконавці-артисти мають не лише співати в різній манері впродовж перформативного дійства, а й також додають власні фрагменти в музичну тка-

нину твору. Це доволі яскраво було представлено в «Коріолані», при створенні якого кожен виконавець здійснював свій імпровізаційний внесок. «Кожний «співавтор» привніс свою мелодіку, яка поєднала найбільш яскраві напрямки ХХ ст.: академічну атональну музику, World music – шотландські балади, танго, стилістику рок-музики. Досить різнобарвним є і склад оркестру – поєднання звучання електронної музики, скрипки, ударних, гітари, акордеону, віолончелі» (Попова, 2015: 80).

Як можна переконатись, театральним проектам В. Троїцького притаманне перформативне начало. Проте чи можна вбачати подібні риси в діяльності колективів «ДахаБраха» та “Dakh Daughters”? Безперечно, і вони віддзеркалюють подібну перформативність. Напрямо World Music, у якому працює колектив «ДахаБраха» характеризується поєднанням імпровізаційного начала, містичної дієвості, що реалізується у виконавському процесі. «World music у перформансі, з одного боку, є його невід’ємним компонентом, а з іншого – має концертну виконавську специфіку» (Федорова, 2020: 74–75). Живі виступи містять цей перформативний компонент. Це проявляється в сценічному вбранні учасників, їх рухам, особливостям комунікації з аудиторією та між учасниками гурту. Фольклорно-автентичний компонент обумовлює потребу залучення елементів, що відсилають до народної обрядовості, яка також опосередковано постає у виступах колективу. Вокальна манера колективу орієнтована здебільшого на народний спів, проте в музичному плані наявні фрагменти не лише фольклору, а й медитативних практик, які поширені в стилі хаус.

“Dakh Daughters” є колективом, виступи якого мають ще більш яскраво виражений перформативний характер. Учасниці гурту зазначали, що на це вплинула первинна установка В. Троїцького, який мав чисельні контакти з театральними діячами й фестивалями по всьому світі. Тому найбільшу популярність колектив здобув, приймаючи участь у театральних заходах. Уже згодом театралізований характер виступів став провідною характеристикою діяльності гурту. У своїх концертах виконавиці можуть поєднувати різний формат перформативних практик, що сприяє збільшенню впливу на глядацьку аудиторію. «Перформативні практики як явище мають великий арсенал засобів: це відео, зняте за участю перформерів, елементи делегованого перформансу, вираження процесуальності, закладення наскрізного концептуального зв’язку між окремими проектами або мистецькими творами автора, комунікативна складова тощо» (Яцик, 2021: 71).

Учасниці гурту “Dakh Daughters” використовують у всіх виступах білий сценічний грим, що аналогічний тому, який застосовують міми. Їх костюми є ефектними, сповненими яскравих деталей, часом доволі еkleктичних. Це можуть бути балетні пачки, білі сорочки. Інструменти, які задіяні у їхніх композиціях включають представників струнно-смичкової групи (контрабас, віолончель, скрипка), перкусійної групи (маракаси, бубон), струнно-щипкової групи (гітара), духової групи (флейта), фортепіано та ін. У низці композицій також залучаються акордеон, барабани, ксилофон тощо. Варіативність інструментарію є чималою, причому манера гри на них також сповнена перформативною ефектністю та афектованою нарочитістю жестів. Їх вокальна манера спирається на сполучення речитації, декламування, поєднанням естрадно-джазового співу, екстремального рок-співу, автентичного народного чи навіть репу. До того ж вкрай впливовим є не лише сам факт поєднання фрагментів різних музичних шарів, а і їх вдале комбінування та індивідуальне прочитання, що відрізняється завдяки агогії, артикуляції тощо. «Успішна комунікація виконавця та аудиторії залежить також від стилю виконання, навичок і майстерності музиканта, що виявляються, зокрема, в артикуляції, інтонації, аплікатурі та темпі. Саме ці вміння дають можливість актору донести до аудиторії без викривлень смисл сценарію музичного перформанса» (Лігус, 2015: 221). У композиціях колективу “Dakh Daughters” можна віднайти джазову ритміку та гармонію, і фольклорні наспіви, і музику, що характерна для кабаре. Проте ця строката полістильова палітра сприймається органічно саме через театралізацію виступів, що надає їм своєрідності та неповторності.

Висновки. Проекти, які були засновані Владиславом Троїцьким, мають яскравий перформативний характер. Театралізація є основою новітніх синтетичних жанрів, що були створені формацією “Nova Opera”. Проте не менш сценічно яскравими є виступи колективів «ДахаБраха» та “Dakh Daughters”. Спільною ознакою творчості цих артистичних об’єднань є увага до сценографії, візуальної яскравості тощо. Їх музична мова пов’язана зі синтезуванням елементів різних музичних стилів академічної, естрадної музики та фольклору. У творчих проєктах В. Троїцького виконавці-інструменталісти та артисти-вокалісти є майстерними акторами, універсальними музикантами, що наділені здатністю легко перевтілюватися та самостійно генерувати мистецький звуковий контент.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лігус М. Перформативний поворот у музиці (філософський аналіз). *Гілея : науковий вісник*, 2015. Вип. 103. С. 218–222.
2. Попова А.Б. Сценографія сучасного українського музичного театру (на прикладі опери «Коріолан» В. Троїцького). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури й мистецтва*, 2015. №4. С. 78–82.
3. Станіславська К. Сучасні перформативні практики: образотворчість чи театралізація? (На прикладі творчості Марини Абрамович). *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно й телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2015. Вип. 16. С. 154–160.
4. Федорова І.Ф. World music: походження, особливості еволюції та сучасні модифікації явища : дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.03 «Музичне мистецтво». Національна музична академія України імені П.І. Чайковського. Київ, 2020. 235 с.
5. Яцик І. Перформативні практики у творчості українських митців (кінець ХХ – початок ХХІ століття). *Художня культура. Актуальні проблеми*, 2021. 17(2), С. 66–72. [https://doi.org/10.31500/1992-5514.17\(2\).2021.247966](https://doi.org/10.31500/1992-5514.17(2).2021.247966)

REFERENCES

1. Lihus M. Performatyvnyi povorot u muzytsi (filosofskyi analiz) [Performative turn in music (philosophical analysis)]. *Hileia : naukovyi visnyk*, 2015. Issue 103. pp. 218–222 [in Ukrainian].
2. Popova A.B. Stsenohrafiia suchasnoho ukrainskoho muzychnoho teatru (na prykladi opery “Koriolan” V. Troitskoho) [Scenography of the modern Ukrainian musical theater (on the example of the opera “Coriolanus” by V. Troitskyi)]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, 2015. №4. pp. 78–82 [in Ukrainian].
3. Stanislavska K. Suchasni performatyvni praktyky: obrazotvorchist chy teatralizatsiia? (Na prykladi tvorchosti Maryny Abramovych) [Modern performative practices: visual arts or theatricalization? (On the example of Maryna Abramovych's work)]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho*. 2015. Issue 16. pp. 154–160 [in Ukrainian].
4. Fedorova I.F. World music: pokhodzhennia, osoblyvosti evoliutsii ta suchasni modyfikatsii yavyshecha [World music: origin, features of evolution and modern modifications of the phenomenon]. *Dys. kand. mystetstvoznavstva: 17.00.03 «Muzychne mystetstvo»*. *Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy imeni P.I. Chaikovskoho*. Kyiv, 2020. 235 p. [in Ukrainian].
5. Iatsyk I. Performatyvni praktyky u tvorchosti ukrainskykh myttsiv (kinets XX – pochatok XXI stolittia) [Performative practices in the work of Ukrainian artists (end of the 20th – beginning of the 21st century)]. *Khudozhnia kultura. Aktualni problemy*, 2021. 17(2), pp. 66–72 [https://doi.org/10.31500/1992-5514.17\(2\).2021.247966](https://doi.org/10.31500/1992-5514.17(2).2021.247966) [in Ukrainian].